

**ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЛЬГІЦИЗМІВ.
ПОДВІЙНЕ НАПИСАННЯ СЛІВ
(на матеріалі бельгійської франкомовної преси)**

У статті досліджуються графічні особливості французької мови Бельгії. Увагу зосереджено на диференціації правопису бельгїцизмів. Результати графічного аналізу лексичних одиниць дають можливість виявити загальні тенденції розвитку графічної системи цього національного варіанта французької мови та з'ясувати чинники, які впливають на неї.

Ключові слова: бельгїцизми, диграми, монограми, альтернація, ілетрограми, французька мова Бельгії.

У другій половині двадцятого століття вчені-лінгвісти Р. Тімоньє [1974], Н. Каташ [1980], В. Г. Гак [1985], О. О. Реформатський [1998], Т. М. Ніколаєва [1965], Г. Г. Крючков [1983] та інші вивчали різні аспекти теорії та практики письма, графіки та орфографії. Їхні дослідження наразі залишаються актуальними. Про інтерес до вивчення окремих аспектів писемної французької мови свідчать новітні дослідження Г. Г. Крючкова [2011], Л. В. Сидельникової [2010], О. А. Лабенко [2003], Н. В. Бабченко [2008], Л. Ю. Єрмоленко [2005], І. В. Ситдикової [2012], М. А. Цюпи [2007], О. В. Соболевої [2009] та інших вітчизняних і зарубіжних мовознавців.

Система сучасного французького письма невпинно поповнюється за рахунок нових графем та орфограм. Раніше фонографічні потреби французької мови були повністю забезпечені двадцятьма трьома літерами латинського алфавіту. На сучасному етапі графічна система містить значну кількість літерних і нелітерних знаків: прості букви – монограми, різні літерні сполучення, які відповідають певній фонемі (диграми, триграми, тетраграми, пентаграми), амфіграми (суб- і супраграфемні орфограми), літерні фонограми і афонограми, іллетрограми, пунктуаційні знаки, ідеографічні, ієрогліфічні, символічні і піктографічні елементи.

Однією з особливостей французької графіки є відкритість, результатом якої є постійне її збагачення за рахунок запозичень із графічних систем інших мов. Яскравим прикладом цього є чимала кількість запозичень насамперед із германських мов на різних мовних рівнях у французькій мові Бельгії.

Актуальність дослідження зумовлено зростанням інтересу сучасної лінгвістики до вивчення особливостей регіональних, територіальних та національних варіантів французької мови, і зокрема особливостей французької мови Бельгії (надалі ФМБ), які до цього часу залишаються недостатньою мірою висвітлені у вітчизняній лінгвістиці.

Метою статті є виявлення особливостей ФМБ на графічному рівні шляхом аналізу диграм та монограм. Зокрема, досліджуються види подвійного написання слів та аналізуються причини його виникнення.

Як матеріал дослідження було використано тексти сучасної бельгійської франкомовної преси. Наведені у цій статті приклади перевірялись у відповідних наукових джерелах і довідниках [Cléante 2000; Francard 2010; Lebouc 2006].

Предметом дослідження є графічні особливості французької мови Бельгії, а його **об'єкт** становлять монограми, поліграми та нелітерні комплекси у складі відібраних бельгіцизмів.

Під час дослідження графічних особливостей бельгіцизмів нами було виявлено випадки подвійного написання слів. Разом із тим, є чимало лексичних одиниць, які мають набагато більше варіантів орфографії. Слід зазначити, що, незважаючи на орфографічну диференціацію цих слів, вони є омофонами.

Розбіжності у написанні бельгіцизмів ми пропонуємо класифікувати таким чином:

1. Альтернація монограм та поліграм.
2. Чергування гетерогенних диграм, що відповідають приголосним звукам, та монограм.
3. Альтернація диграм та монограм із супраграфемами.
4. Злитне, роздільне написання слів та вживання ілетрограм.

Розглянемо надані вище критерії класифікації докладніше за допомогою прикладів.

Альтернацію монограм можна ілюструвати чергуванням таких монограм, як-от: у-ї, с-к, s-z, d-t, v-f, g-k: *maueur – maieur*,

caberdouche – kaberdouche, choesels – choezels, crapaude – crapaute, lefgot – lèv’go, stoemelings – stoemelinks:

*En effet, la maison du **mayer**, située sur la chaussée de Liège, est l’une des dix habitations qui se voient intégrées dans ladite zone d’activité économique industrielle (15.09.2009, La libre.be).*

*Sur le plan juridique, c’est l’ASBL communale Wolugraphic qui est à l’origine de cette action en justice. Mais dans les faits, il s’agirait d’une initiative unilatérale du **maïeur**, prise sans que les administrateurs n’aient marqué leur accord (25.02.2012, La libre.be).*

Як свідчать наведені вище приклади, альтернація монограм, яким відповідають приголосні звуки, нерідко може пояснюватись асиміляцією цих звуків і застосуванням фонетичного принципу при написанні слів.

Відбувається також чергування монограм із афонограмами – gu-gh: spiringue – spiringhe; диграм, що відповідають голосному звуку: oe-ou; ei-ai; oe-oo,ou; au-oo; ei-ee: bloempanch – bloumpanch, babbeleir – babbelaire, waterzoo – waterzoei, spéculoos – spéculaas, zievereir – zievereer тощо:

*Comme ça est un bus qu’il est fait pour **babbeleir** dedans, très intelligemment on l’a appelé le Bus Babbeleir (05.08.2005, La libre.be).*

*Aujourd’hui, c’est une véritable entreprise familiale où chacun peut exploiter ses talents. Enfin, c’est sans doute la personne la plus communicative de nous trois, le "**babbeleer**" (04.05.2001, Le Soir.be).*

*Quand un Français aura assimilé tout cela, il pourra à son tour devenir un dikkenek, **un zievereer**, un stoefferket...(21.06.2006, La libre.be).*

*Quick a commis sa première zwanze bruxelloise dans Le Petit Vingtième, le 23 janvier 1930, un an après la naissance de ce castard de Tintin. Il sera rapidement rejoint par Flupke, l’autre **zievereir** échappé de la plume d’Hergé (24.08.2007, Le Soir.be).*

*Le tombeau de saint David se trouve dans le presbytère. Un conseil, pour une collation, visitez le magasin de souvenirs adjacent à la cathédrale. On y sert du café belge (**spéculaas** compris) et de merveilleux cakes. Bel hommage à l’amitié franco-britannique...(28.02.1990, Le Soir.be).*

*Cela fait quelques années déjà que le **spéculoos** est à nouveau à la mode. Glace, pâte à tartiner (Lotus Bakeries en sait quelque chose), sauce, accompagnement : on le retrouve partout (12.04.2010, La libre.be).*

Є також випадки чергування гетерогенних диграм із триграмами – tj-tch: crotje – crotche, гетерогенних диграм із монограмами із афонограмою – ck-qu: socket – soquet і та ін.:

Le "Brassica Capitata Polycephalos", de son petit nom, est l'aristocrate de la famille des choux. Les Espagnols l'ont même ramené chez eux en souvenir de leur passage. Notez que, chez nous, on l'appelle familièrement le "sprôtche" (05.09.1990, Le Soir.be).

*Du boudin, du waterzoi, ça, c'est bruxellois ! Pour lui, les spéculoos de Dandoy, les pralines, le boudin vert ou bien le **sprotje** font partie du patrimoine belge* (04.02.1998, Le Soir.be).

Ці та інші приклади свідчать водночас про вплив графічної системи германських мов (вживання запозичених літерних комплексів) та про адаптацію слів до графічної системи французької мови (їх заміна на диграми, властиві лексичним одиницям французької мови Франції).

Чергування гетерогенних диграм, що відповідають приголосним звукам, та монограм можна ілюструвати такими бельгіцизмами, як-от: babbeleir – babeleir, broll – brol, bodding – boding, clapper – claper, carbonnade – carbonade, navetteur – naveteur, soekkeleir – soekeleir тощо:

*Je ferai des recettes qui me tiennent à cœur. Je vais essayer de faire un peu du Belge, avec des **carbonnades** revisitées, du spéculoos en dessert* (04.02.2012, La libre.be).

*Des banquettes en bois vissées aux murs, des persiennes en guise de portes à galandage et des tables faites en plancher de bateau sur lesquelles on sert du potjevleesch ou de la **carbonade** flamande* (08.12.2012, Le Soir.be).

Деякі диграми чергуються з монограмами із супраграфемою – ei-ai-è: brusseleir – brusselaire – brusselère; aa-â: kaaskop – kâskop і т. ін.

Окрім того, було виявлено випадки злитного або окремого написання лексичних одиниць, а також написання слів із вживанням іллетрограм – дефіса та апострофа: micherape, mich-rareii, mich'rap; clache-kop, clachkop clach kop; bloempanch, bloem-ranch; couquebaque, couque baque, couque-baque; lefgot, lèv'go; nic-nac, nicnac; sous-tasse, soutasse тощо:

*Restaurant avec spécialités locales (tarte au riz, gâteau de Verviers, vaution, rombosse, **lefgot**, saucisson au jambon...)* (13.10.2006, Le Soir.be).

*"W'allons à table" permet de découvrir les mets et cuisine de nos régions. Sirop de Liège, briolet de Huy, **lèv'go**, pèkèt, matoufèt et autres*

cougous montrent combien nos traditions de bouche sont riches et variées (24.12.2011, La libre.be).

*Depuis l'ouverture de cette exposition de circonstance, fin novembre, les enfants des écoles viennent y dessiner leur rêve de Noël. Et ils repartent avec de succulentes guimauves et des **nicnac*** (10.12.2009, L'avenir.net).

*Ici, on déguste son café en croquant des " **nic-nac** " dans une ambiance bobo !* (22.03.2012, Le Soir.be).

Висновки і перспективи подальших досліджень

Результати проведеного дослідження дозволяють нам дійти висновку про те, що орфографічна диференціація бельгіцизмів пояснюється впливом фламандської, нідерландської та англійської фонетичних та орфографічних систем на графіку ФМБ та вказує на застосування етимологічного та фонетичного принципів в орфографії французької мови Бельгії.

Подальшими перспективами дослідження є вивчення географічного критерію, який є іншим чинником подвійного написання слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бабченко Н. В.* Вживання нелітерних знаків та параграфемних засобів у спеціальній лексиці французької мови / Надія Володимирівна Бабченко // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – Вип. 21. – С. 16 – 23.
2. *Гак В. Г.* Французская орфография [учебное пособие] / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Просвещение, 1985. – 240 с.
3. *Єрмоленко Л. Ю.* Піктографічні та ідеографічні знаки у сучасній французькій мові / Лариса Юріївна Єрмоленко. – К. : Видавець Карпенко В. М., 2005. – 220 с. *Крючков Г. Г.* Современная орфография французского языка : [монографія] / Георгий Георгиевич Крючков. – К. : Вища школа, 1987. – 183 с.
4. *Крючков Г. Г.* Символізація фонографічного письма / Георгій Георгійович Крючков // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – збірник наукових праць / відп. ред.: Н. М. Корбозерова. – Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Логос, 2011. – Вип. 20. – С. 225–230.
5. *Лабенко О. А.* Орфографічні особливості омонімів сучасної французької мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05"Романські мови" / Ольга Андріївна

Лабенко; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 21 с. 11.

6. *Николаева Т. М.* Что же такое графема? / Татьяна Михайловна Николаева // Науч. докл. высш. шк. Филол. науки. – М., 1965. – № 3. – С. 130–134.

7. *Реформатский А. А.* Введение в языковедение. Учебник для студентов филологических специальных высших пед. учеб. заведений / Александр Александрович Реформатский. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 536 с.

8. *Сидельникова Л. В.* Специфіка функціонування мовного знака у знаковій системі мови / Лариса Вікторівна Сидельникова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: збірник наукових праць / відп. ред.: Н. М. Корбозерова. – Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Логос, 2010. – Вип. 18. – С. 382–391.

9. *Ситдикова І. В.* Перспективізм наукових досліджень: від фоностилістики до графостилістики / Ірина Вілоріївна Ситдикова // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київськ. нац. лінгв. ун-т / відп. ред. Н. М. Корбозерова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 1997–2012. – Вип. 29. – С. 159–167.

10. *Соболева О. В.* Графічне оформлення текстів інтерв'ю (на матеріалі сучасних французьких журналів для жінок) / Олена Володимирівна Соболева // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2009. – № 6. – С. 144–149.

11. *Цюпа М. А.* Структурні особливості акронімів французької мови / Марія Андріївна Цюпа // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. праць / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2007. – Вып. 19. – С. 215–219.

12. *Belgicisms.* Inventaire des particularités lexicales du français en Belgique / W. Bal, A. Doppagne, A. Goosse et d'autres. – Louvain-la-Neuve: De Boeck & Larcier s.a., 1997. – 144 p.

13. *Catach N.* L'orthographe française / Nina Catach. – P., 1980. – 334 p.

14. *Cléante* Tours et expressions de Belgique. – Bruxelles: Duculot, 2000. – 160 p.

15. *Dictionnaire des belgicisms* / M. Francard, G. Geron, R. Wilmet et d'autres. – Bruxelles: De Boeck Duculot, 2010. – 400 p.

16. *Lebouc G.* Dictionnaire de belgicisms / Georges Lebouc. – Bruxelles: Ed. Racine, 2006. – 622 p.

17. *Thimonnier R. Code orthographique et grammatical / René Thimonnier. – P., 1974. – 320 p.*

Стаття надійшла до редакції 19.04.13.

Калинина-Шамрай В.Р.,
асист.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

**ГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ БЕЛЬГИЦИЗМОВ.
ДВОЙСТВЕННОЕ НАПИСАНИЕ СЛОВ
(НА МАТЕРИАЛЕ БЕЛЬГИЙСКОЙ ФРАНКОЯЗЫЧНОЙ
ПРЕССЫ)**

Статья посвящена изучению графических особенностей французского языка Бельгии. Рассматриваются различные варианты написания бельгизмов. Результаты графического анализа лексических единиц позволяют определить общие тенденции развития графической системы этого национального варианта французского языка и влияющие на нее факторы.

Ключевые слова: бельгизм, диграмма, монограмма, альтернатива, иллетрограмма, французский язык Бельгии.

Kalinina-Shamrai V.R., assist.

Taras Shevchenko National university of Kyiv

**GRAPHICAL PECULIARITIES OF BELGICISMS: DOUBLE
ORTHOGRAPHY**

(based on Belgian francophone press)

The article focuses on graphic peculiarities in the French language of Belgium, namely on orthographic variation of belgicisms. The results of analysis allow to specify general tendencies of graphical system of this national variant of the French language as well as to define the factors which influence it.

Keywords: belgicisms, digram, monogram, illetrogram, alternation, French Language in Belgium.